

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
щодо окремих питань застосування
положень Господарського
процесуального кодексу України

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2022 року – січень 2023 року

ЗМІСТ

Стаття 35. Підстави для відводу (самовідводу) судді	7
Які критерії підлягають перевірці при вирішенні питання про відвід судді?	7
Які обставини не можуть бути підставою для відводу судді?.....	8
Стаття 75. Підстави звільнення від доказування	9
Що є важливою умовою преюдиційності фактів для рішень господарських судів? Які обставини справи набувають / не набувають властивостей преюдиціальності? Чи можна спростувати преюдиційні обставини?	9
Стаття 76. Належність доказів	10
Стаття 77. Допустимість доказів	10
Стаття 86. Оцінка доказів	10
Чи є тотожними поняття «неналежні докази» і «недопустимі докази»?	10
Стаття 129. Розподіл судових витрат	11
Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу	11
Що повинен враховувати суд при вирішенні питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних із прибуттям до суду?	11
Стаття 129. Розподіл судових витрат	12
У якому випадку суд може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?	12
Стаття 137. Заходи забезпечення позову	13
Чи є належним видом забезпечення позову накладення арешту на майно, а не на кошти у спорі про стягнення коштів?	13
Чи є можливим застосування такого заходу забезпечення позову, як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії наказу Міністерства юстиції України у спорі про оскарження такого наказу?	14
Чи є можливим вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення?.....	15
Стаття 163. Ціна позову	16
Стаття 129. Розподіл судових витрат	16
Чи може суд зобов'язати позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову було неможливо? Які дії суду щодо встановлення ціни позову при розгляді справи та розподілу судових витрат за результатами такого розгляду?	16

Стаття 173. Об'єднання і роз'єднання позовів.....	17
Які дії суду в разі надходження заяви (клопотання) про «доповнення» або «уточнення», або заявлення «додаткових» позовних вимог? Чи підлягає розгляду судом заява про зміну предмета позову, яка містить інші підстави та заявлена до іншого відповідача?.....	17
Які правила об'єднання позовних вимог? Коли суд може не повертати позовну заяву в разі порушення цих правил?.....	18
Стаття 174. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви.....	19
Чи є підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу ненадання до позовної заяви доказів здійснення відповідачем оплати суми заборгованості у справі про стягнення такої заборгованості?.....	19
Стаття 191. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем.....	20
Стаття 307. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін.....	20
Чи передбачена чинним процесуальним законодавством відмова правонаступника позивача від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядку, на стадії виконавчого провадження?.....	20
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи.....	21
Чи є правомірним завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності повідомлених належним чином представників сторін, які не з'явилися в судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога»?.....	21
Стаття 226. Залишення позову без розгляду.....	22
Які процесуальні дії вчиняє суд у разі неявки належним чином повідомленого позивача?.....	22
Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи.....	23
Стаття 226. Залишення позову без розгляду.....	23
Чи зобов'язаний позивач у разі його відсутності в судовому засіданні подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності?.....	23
Стаття 242. Вручення судового рішення.....	24
Чи є достатнім вручення представнику позивача копії ухвали про відкладення розгляду справи засобами підсистем ЄСІТС на адресу електронної пошти, а не в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення?.....	24
Стаття 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги.....	25
Коли починається перебіг строку на усунення недоліків апеляційної скарги? Чи впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків	

апеляційної скарги надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень?	25
Стаття 269. Межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції	26
Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями перевіряти дотримання судом першої інстанції правил юрисдикції, якщо жодна зі сторін не порушувала питання щодо неналежної юрисдикції розгляду спору?.....	26
Стаття 287. Право касаційного оскарження	27
З якого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову, слід виходити при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених пунктом 2 частини третьої статті 287 ГПК України: встановленого на 1 січня року, в якому особа звернулася з позовом у справі, чи на 1 січня року, в якому було подано касаційну скаргу?	27
Чи можна в касаційному порядку оскаржити рішення судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права?.....	28
Які підстави є належними для прийняття рішення про відступ від правової позиції, раніше сформованої Верховним Судом?	29
Стаття 293. Відмова у відкритті касаційного провадження.....	30
Чи можливе відкриття касаційного провадження та здійснення касаційного перегляду у справі в разі, якщо є ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї ж особи на це саме судове рішення?.....	30
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі	31
Чи може бути поновлений строк на подання відзиву на касаційну скаргу?	31
Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині ..	32
Стаття 231. Закриття провадження у справі	32
Хто має право порушити питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України?	32
Стаття 320. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.....	33
Чи можуть бути переглянуті судові рішення за виключними обставинами з підстави встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане?	33

Стаття 321. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	34
Чи є присічним процесуальний строк, встановлений частиною другою статті 321 ГПК України, у межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених пунктом 1 частини другої статті 320 ГПК України? Чи можна поновити такий процесуальний строк? Чи існує можливість його переривання?.....	34
Стаття 332. Зупинення виконання судового рішення	35
Стаття 294. Відкриття касаційного провадження у справі	35
Яким критеріям повинна відповідати заява (клопотання) особи, яка подала касаційну скаргу, про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії до закінчення перегляду в касаційному порядку?.....	35

Перелік уживаних скорочень

- ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України
- КГС ВС – Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
- ОП КГС ВС – об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Які критерії підлягають перевірці при вирішенні питання про відвід судді?

Вирішуючи питання про відвід судді (складу суду), необхідно перевірити додержання як об'єктивного, так і суб'єктивного критеріїв безсторонності суду, а саме формування суду (колегії суддів) для розгляду конкретної справи (об'єктивний критерій) у встановлений законом спосіб, та надати оцінку доводам заявника стосовно недодержання вимог щодо особистої безсторонності суду (суб'єктивний критерій).

Суб'єктивний критерій вимагає оцінки реальних дій окремого судді (суддів) під час розгляду конкретної справи і лише після встановлення фактів у поведінці судді (суддів), які можна кваліфікувати як прояв упередженості, ставиться під сумнів його (їх) безсторонність. За висновком Європейського суду з прав людини у контексті суб'єктивного критерію особиста безсторонність судді презюмується, поки не доведено протилежного.

Щодо об'єктивного критерію, то окремо від поведінки суддів слід визначити, чи існували переконливі факти, які могли б викликати сумніви щодо їхньої безсторонності. Це означає, що при вирішенні того, чи є обґрунтовані причини побоюватися, що певний суддя був небезсторонним у певній справі, позиція заінтересованої особи є важливою, але не вирішальною. Вирішальним є те, чи можна вважати такі побоювання об'єктивно обґрунтованими.

Водночас, надаючи оцінку об'єктивності судді під час вчинення ним процесуальних дій, необхідно виходити з таких критеріїв: чи вільний суддя під час виконання ним своїх обов'язків від будь-яких заходів впливу; чи сприяє його поведінка у судовому процесі та за стінами суду підтримці і зростанню довіри суспільства, представників юридичної професії та сторін у справі; чи вчинялися суддею дії, які можуть стати приводом для позбавлення його права брати участь у судовому засіданні та приймати рішення у справах.

При об'єктивному підході до встановлення наявності/відсутності упередженості суду (суддів) повинно бути визначено, чи існують очевидні факти, що можуть поставити під сумнів його безсторонність, зважаючи на безпосередню поведінку судді.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 21 лютого 2022 року у справі № 910/17344/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103487033>.

Які обставини не можуть бути підставою для відводу судді?

Частиною четвертою статті 35 ГПК України визначено, що незгода сторони з процесуальними рішеннями судді, рішення або окрема думка судді в інших справах, висловлена публічно думка судді щодо того чи іншого юридичного питання не може бути підставою для відводу.

При цьому внутрішні емоційно-вольові відчуття заявника з того чи іншого питання без певних доказів чи інформації на їх підтвердження не є достатньою підставою для констатації факту наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості суддів.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 21 лютого 2022 року у справі № 910/17344/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103487033>.

Що є важливою умовою преюдиційності фактів для рішень господарських судів?

Які обставини справи набувають / не набувають властивостей преюдиційності?

Чи можна спростувати преюдиційні обставини?

Для рішень господарських судів важливою умовою преюдиційності фактів, що містяться в них, є суб'єктний склад спору. Отже, преюдиціальне значення мають лише рішення у справі, в якій беруть участь ті особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Преюдицію утворюють лише ті обставини, які безпосередньо досліджувалися і встановлювалися судом, що відображується в мотивувальній частині судового акта. Лише згадувані, але такі, що не одержали оцінку суду, обставини не можуть розглядатися як встановлені судом і не набувають властивостей преюдиційності.

Звільнення від доказування, навіть у разі наявності преюдиційних обставин, встановлених у рішенні суду, не може мати абсолютного характеру і не може сприйматися судами як неможливість спростування під час судового розгляду обставин, які зазначені в іншому судовому рішенні.

Господарські суди не повинні сприймати як обов'язкові висновки щодо фактичних обставин справи, наведені у чинних судових рішеннях у інших господарських справах. Для спростування преюдиційних обставин, передбачених статтею 75 ГПК України, учасник господарського процесу, який ці обставини заперечує, повинен подати суду належні та допустимі докази. Такі докази повинні бути оцінені судом, що розглядає справу, в загальному порядку за правилами, встановленими ГПК України.

Якщо суд дійде висновку про те, що обставини у справі, що розглядається, є інакшими, ніж установлені під час розгляду іншої господарської справи, то справу належить вирішити відповідно до тих обставин, які встановлені безпосередньо судом, який розглядає справу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30 серпня 2022 року у справі № 904/1427/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106079070>.

Стаття 76. Належність доказів
Стаття 77. Допустимість доказів
Стаття 86. Оцінка доказів

Чи є тотожними поняття «неналежні докази» і «недопустимі докази»?

За приписами статті 76 ГПК України належними є докази, на підставі яких можна встановити обставини, які входять в предмет доказування. Суд не бере до розгляду докази, які не стосуються предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

Згідно із частинами першою та другою статті 77 ГПК України обставини, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування. Докази, одержані з порушенням закону, судом не приймаються.

Недопустимі докази – це докази, які отримані внаслідок порушення закону. Відповідно, тягар доведення недопустимості доказу лежить на особі, яка наполягає на тому, що судом використано недопустимий доказ.

Отже, неналежні докази та недопустимі докази – це різні поняття.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 21 липня 2022 року у справі № 922/3308/20, від 01 вересня 2022 року у справі № 920/801/21, від 22 вересня 2022 року у справі № 920/724/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105371704>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106007668>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106422278>.

Стаття 129. Розподіл судових витрат

Стаття 126. Витрати на професійну правничу допомогу

Що повинен врахувати суд при вирішенні питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних із прибуттям до суду?

Сторона, яка не є суб'єктом владних повноважень і на користь якої ухвалене судове рішення, має право на компенсацію здійснених нею та підтверджених документально витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, які не можуть перевищувати обмеження, встановлені законодавством, зокрема постановою КМУ від 02.02.2011 № 98 та Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 № 59.

Вирішуючи питання про відшкодування стороні витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, необхідно виходити з конкретних обставин справи, зважаючи на вид транспорту, яким скористалася особа, та документи, подані нею на підтвердження здійснення цих витрат. Якщо на підтвердження здійснених стороною витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, подано документи щодо проїзду транспортом загального користування, то такі витрати повинні бути відшкодовані у розмірі вартості квитка, з урахуванням обмежень, встановлених чинним законодавством. Такі витрати також можуть бути відшкодовані у розмірі витрат на пально-мастильні матеріали, з урахуванням встановлених норм за 1 кілометр пробігу, якщо вони підтверджені документально.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 12 липня 2022 року у справі № 903/261/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347455>.

У якому випадку суд може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?

У разі коли спір виник внаслідок неправильних дій відповідача (затвердження вочевидь заниженої вартості акцій) відповідно до частини дев'ятої статті 129 ГПК, суд покладає на відповідача всі судові витрати на правничу допомогу, пов'язані з розглядом справи у суді касаційної інстанції, незалежно від результатів вирішення спору.

Отже, під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені частинами п'ятою – сьомою, дев'ятою статті 129 ГПК, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу.

Детальніше з текстом додаткової постанови судової палати КГС ВС від 06 липня 2022 року у справі № 905/671/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105208689>.

Чи є належним видом забезпечення позову накладення арешту на майно, а не на кошти у спорі про стягнення коштів?

Виконання в майбутньому судового рішення у справі про стягнення коштів у разі задоволення позовних вимог безпосередньо пов'язане з обставинами наявності у боржника присудженої до стягнення суми заборгованості. Заборона відчуження або арешт майна, які накладаються судом для забезпечення позову про стягнення коштів, мають на меті подальше звернення стягнення на таке майно у разі задоволення позову.

При цьому обраний вид забезпечення позову не призведе до невиправданого обмеження майнових прав відповідача, оскільки арештоване майно фактично перебуває у володінні власника, а обмежується лише можливість розпоряджатися ним.

Отже, можливість накладення арешту на майно, не обмежуючись коштами відповідача, в порядку забезпечення позову у спорі про стягнення коштів є додатковою гарантією для позивача, що рішення суду в разі задоволення позову буде реально виконане та позивач отримає задоволення своїх вимог.

Крім того, у разі задоволення позову у справі про стягнення коштів боржник матиме безумовну можливість розрахуватись із позивачем, за умови наявності у нього коштів у необхідних для цього розмірах, без застосування процедури звернення стягнення на майно боржника.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17 червня 2022 року у справі № 908/2382/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105078266>.

Чи є можливим застосування такого заходу забезпечення позову, як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії наказу Міністерства юстиції України у спорі про оскарження такого наказу?

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України, виданого за наслідками розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції України щодо реєстраційної дії (відмови у її вчиненні) відповідно як до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань", так і до Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень", вжиття такого заходу забезпечення позову як зупинення дії наказу Міністерства юстиції України не допускається, оскільки цей захід не належить до вичерпного переліку видів заходів забезпечення позову згідно із частиною першою статті 137 ГПК України, а також прямо не передбачений ні процесуальним законом, ні іншим законом України (міжнародним договором, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), як цього вимагають положення пункту 10 частини першої статті 137 ГПК України.

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України не допускається вжиття судом заходу забезпечення позову з таким формулюванням: "заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії відповідного наказу".

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15 липня 2022 року у справі № 910/4445/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105636953>.

Чи є можливим вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення?

Заходи забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів акціонерного товариства у вигляді зупинення його дії та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення відповідають процесуальним нормам.

Вжиття зазначених заходів забезпечення позову матиме наслідком збереження існуючого на момент подання заяви стану – залишення незмінним суб'єктного складу органів управління акціонерного товариства, що був чинним на момент прийняття оскаржуваного рішення зборів акціонерів.

Ухвалення судом рішення про забезпечення позову без одночасного вирішення питання про зустрічне забезпечення не позбавляє заявника права звернутися до суду з клопотанням про зустрічне забезпечення, що може бути подано після вжиття судом заходів забезпечення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 вересня 2022 року у справі № 911/172/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106202079>.

Стаття 163. Ціна позову

Стаття 129. Розподіл судових витрат

Чи може суд зобов'язати позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову було неможливо?

Які дії суду щодо встановлення ціни позову при розгляді справи та розподілу судових витрат за результатами такого розгляду?

Остаточне визначення в процесі розгляду справи ціни позову (дійсної вартості спірного майна) і, відповідно, суми судового збору здійснюється господарським судом на підставі поданих учасниками судового процесу доказів. Такі обставини є предметом доказування.

Отже, якщо на момент пред'явлення позову визначити точну ціну позову неможливо, суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна, не має права зобов'язувати позивача доплачувати суму судового збору та постановляти ухвалу про залишення позову без руху відповідно до частини одинадцятої статті 176 ГПК України, а має встановити ціну позову при розгляді справи, здійснити розгляд справи по суті і згідно зі статтею 129 ГПК України розподілити судові витрати за результатами такого розгляду, стягнувши, зокрема, недоплачений судовий збір.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24 травня 2022 року у справі № 910/19980/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644465>.

Які дії суду в разі надходження заяви (клопотання) про «доповнення» або «уточнення», або заявлення «додаткових» позовних вимог?

Чи підлягає розгляду судом заява про зміну предмета позову, яка містить інші підстави та заявлена до іншого відповідача?

Процесуальним законом не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про "доповнення" або "уточнення" позовних вимог, або заявлення "додаткових" позовних вимог тощо.

Тому в разі надходження до господарського суду однієї із зазначених заяв (клопотань) він з огляду на її зміст, а також зміст раніше поданої позовної заяви та конкретних обставин справи повинен розцінювати її як подання іншого (ще одного) позову чи збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи об'єднання позовних вимог, чи зміну предмета або підстав позову.

Частиною першою статті 173 ГПК України визначено, що в одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.

Об'єднані можуть бути позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим самим позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоча й різними позивачами, але до одного й того самого відповідача.

Однорідними позовними вимогами є такі, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав і законних інтересів.

Зі змісту частини першої статті 173 ГПК України також вбачається, що порушення правил об'єднання позовних вимог відбувається у випадках, якщо заявлені в одній позовній заяві вимоги (1) не пов'язані підставою виникнення або поданими доказами (не є однорідними), (2) не співвідносяться між собою як основна та похідна.

Заяву про зміну предмета позову, яка за своєю природою є новим позовом, що містить інші підстави та заявлений до іншого відповідача, суд залишає без розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 червня 2022 року у справі № 916/697/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105034145>.

Які правила об'єднання позовних вимог?

Коли суд може не повертати позовну заяву в разі порушення цих правил?

Об'єднаними можуть бути позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим самим позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоч і різними позивачами, але до одного й того самого відповідача. Однорідними є позовні вимоги, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав та законних інтересів.

Отже, положення частини шостої статті 173 ГПК України з урахуванням конкретних обставин суд має право застосувати як у разі дотримання правил об'єднання позовних вимог, так і у разі їх порушення. Проте у будь-якому випадку, коли заявлені в одному позові вимоги є однорідними або співвідносяться як основна та похідна і не підпадають під заборони, визначені частинами четвертою, п'ятою статті 173 ГПК України, суд не має підстав для повернення позовної заяви, незалежно від того, чи заявлено позивачем клопотання про об'єднання позовних вимог. У цьому разі суд має керуватися змістом самої позовної заяви, обставинами та доказами, якими обґрунтовано позов.

Крім того, положеннями процесуального законодавства не передбачено повернення позовної заяви з тієї підстави, що об'єднання позовних вимог перешкоджає з'ясування прав і взаємовідносин сторін чи суттєво утруднює вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 серпня 2022 року у справі № 911/2401/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105767610>.

Чи є підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу ненадання до позовної заяви доказів здійснення відповідачем оплати суми заборгованості у справі про стягнення такої заборгованості?

У справі про стягнення заборгованості доказувати факт здійснення відповідачем оплати, заявленої позивачем до стягнення, має саме відповідач, а не позивач.

Отже, ненадання позивачем доказів на підтвердження здійснених відповідачем оплат, зокрема банківських виписок по рахунку, платіжних доручень тощо, не є підставою для залишення позовної заяви без руху, а тим паче її повернення позивачу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 червня 2022 року у справі № 913/618/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104688879>.

Стаття 191. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем

Стаття 307. Відмова позивача від позову та мирова угода сторін

Чи передбачена чинним процесуальним законодавством відмова правонаступника позивача від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядку, на стадії виконавчого провадження?

Стадія виконавчого провадження є самостійною стадією судового процесу та не передбачає можливості безпідставного виходу за рамки визначених законодавством прав і обов'язків відповідної стадії як безпосередньо учасниками справи, так і їх правонаступниками.

Принцип правової (юридичної) визначеності є одним з елементів належної судової процедури у контексті пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Процедура виконання судового рішення та виконавче провадження як самостійна стадія судового процесу мають бути використані у спосіб, сумісний із зазначеною нормою цієї Конвенції.

Отже, відмова від позову після винесення остаточного рішення у справі, переглянутого в апеляційному і касаційному порядку, порушує принцип правової визначеності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 травня 2022 року у справі № 5011-33/6567-2012 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104329965>.

Чи є правомірним завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності повідомлених належним чином представників сторін, які не з'явилися в судове засідання через оголошення сигналу «повітряна тривога»?

Вирішуючи питання про наявність підстав для відкладення розгляду справи, у якій на початок судового засідання оголошено сигнал "повітряна тривога", господарський суд має керуватися пріоритетом збереження життя і здоров'я людини, а обов'язком суду є сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав, зокрема на участь у судовому розгляді, та виходити з того, що учасник справи не з'явився в судове засідання з об'єктивних і поважних причин, без клопотання про розгляд справи за його відсутності.

Обставини оголошення сигналу "повітряна тривога" у певному регіоні слід вважати загальновідомими, тобто такими, що не потребують доказування, а неявка у судове засідання учасників справи може бути спричинена такою надзвичайною ситуацією, яка об'єктивно унеможлиблює завчасне подання клопотання про відкладення розгляду справи з цих причин.

Отже, передчасним є завершення апеляційного перегляду справи у першому судовому засіданні за відсутності представників сторін, які не мали можливості з'явитися у судове засідання з поважних причин через оголошення сигналу "повітряна тривога". Такі дії суду свідчать про неналежне виконання апеляційним судом обов'язків із забезпечення всебічності, повноти і справедливості судового розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22 грудня 2022 року у справі № 910/2116/21(910/12050/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108360142>.

Які процесуальні дії вчиняє суд у разі неявки належним чином повідомленого позивача?

Дії суду у випадку неявки в судове засідання учасника справи визначені у статті 202 ГПК України, відповідно до частини четвертої якої у разі неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки, суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

У системно-логічному зв'язку з цією нормою перебуває норма, закріплена у пункті 4 частини першої статті 226 ГПК України, яка визначає, що суд залишає позов без розгляду, якщо позивач (його представник) не з'явився у судове засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

Системний аналіз змісту частини четвертої статті 202 та пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України свідчить про те, що процесуальним наслідком неявки позивача в судове засідання є залишення позову без розгляду.

Норми, закріплені у частині четвертій статті 202 та пункті 4 частини першої статті 226 ГПК України, за методом правового регулювання є імперативними. Це означає, що відповідно до таких норм процесуального права у разі неявки позивача в судове засідання за умови, що він був належним чином повідомлений про час і місце судового засідання, не повідомив суд про причини його неявки та не надав суду заяви про розгляд справи за його відсутності, суд має імперативний процесуальний обов'язок залишити позов без розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 905/458/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107802762>.

Стаття 202. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи

Стаття 226. Залишення позову без розгляду

Чи зобов'язаний позивач у разі його відсутності в судовому засіданні подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності?

Положення частини четвертої статті 202 та пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України передбачають подання позивачем до суду заяви про розгляд справи за його відсутності. Тобто право позивача як особи, яка подала позов та зацікавлена в його розгляді, не бути присутнім у судовому засіданні кореспондується з його обов'язком подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності.

Право позивача самостійно визначати характер своєї участі в судовому засіданні, зокрема й через неявку до нього, повинне бути здійснене у належний, тобто визначений процесуальним законом, спосіб: шляхом подання позивачем до суду клопотання про розгляд справи за його відсутності. Лише у разі, коли позивач чітко висловив своє волевиявлення через клопотання про розгляд справи за його відсутності, за умови можливості розгляду справи за відсутності позивача в судовому засіданні може відбутися такий судовий розгляд.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 905/458/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107802762>.

Чи є достатнім вручення представнику позивача копії ухвали про відкладення розгляду справи засобами підсистем ЄСІТС на адресу електронної пошти, а не в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення?

Частиною першою статті 285 ГПК України передбачено, що судові рішення суду апеляційної інстанції вручаються (видаються або надсилаються) в порядку, встановленому статтею 242 ГПК України.

За приписами частини п'ятої статті 242 ГПК України учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення, якщо така адреса відсутня.

Частиною п'ятою статті 6 ГПК України унормовано, що суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Надсилання судом апеляційної інстанції копії ухвали про відкладення розгляду справи представнику позивача засобами підсистем ЄСІТС на адресу електронної пошти, зазначену ним під час подання через систему «Електронний суд» апеляційної скарги, відповідає приписам частин п'ятої, сьомої статті 6 ГПК України і судові рішення вважається врученим такому представнику згідно із частиною п'ятою статті 242 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21 грудня 2022 року у справі № 0940/1338/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108259886>.

Стаття 260. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги

Коли починається перебіг строку на усунення недоліків апеляційної скарги?

Чи впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень?

Право на вчинення процесуальних дій (усунення недоліків) пов'язується з моментом отримання копії ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, а не з моментом перебування поштового відправлення у точці видачі/доставки.

Надсилання ухвали до Єдиного державного реєстру судових рішень не впливає на початок і закінчення процесуальних строків для усунення недоліків апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 жовтня 2022 року у справі № 922/2201/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106867459>.

Чи наділений суд апеляційної інстанції повноваженнями перевіряти дотримання судом першої інстанції правил юрисдикції, якщо жодна зі сторін не порушувала питання щодо неналежної юрисдикції розгляду спору?

Частиною першою статті 269 ГПК України унормовано, що суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.

Водночас частиною четвертою цієї статті передбачено, що суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.

Згідно із частиною другою статті 278 ГПК України порушення правил юрисдикції господарських судів, визначених статтями 20–23 цього Кодексу, є обов'язковою підставою для скасування рішення незалежно від доводів апеляційної скарги.

Отже, суд апеляційної інстанції незалежно від доводів апеляційної скарги перевіряє дотримання правил юрисдикції господарських судів.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15 лютого 2022 року у справі № 908/2037/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103320420>.

З якого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову, слід виходити при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених пунктом 2 частини третьої статті 287 ГПК України: встановленого на 1 січня року, в якому особа звернулася з позовом у справі, чи на 1 січня року, в якому було подано касаційну скаргу?

Звертаючись з позовом до суду, особа визначає ціну позову, в тому числі з урахуванням прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на момент подання позовної заяви. З огляду на ціну позову суд першої інстанції встановлює розмір судового збору, який особа має сплатити за подання позовної заяви, визначає наявність або відсутність підстав для віднесення справи до категорії малозначних та порядок розгляду такої справи тощо.

Подальша зміна законодавцем розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб не має впливати на законні права та очікування учасників судового процесу (в тому числі щодо можливості касаційного оскарження судового рішення), який вже розпочався.

Отже, вирішуючи питання щодо відкриття касаційного провадження, п'ятсот прожиткових мінімумів на одну працездатну особу, передбачені пунктом 2 частини третьої статті 287 ГПК України, слід обраховувати, послугуючись розміром, що був встановлений на 1 січня року, в якому особа звернулася з відповідним позовом.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 02 вересня 2022 року у справі № 924/337/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106051431>.

Чи можна в касаційному порядку оскаржити рішення судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права?

Системний аналіз положень частини шостої статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», частини четвертої статті 236 та частини сьомої статті 301 ГПК України свідчить, що суд касаційної інстанції формує висновки щодо застосування не лише норм матеріального права, які є обов'язковими для судів першої та апеляційної інстанцій, а й вказує на особливості та правильність застосування норм процесуального права.

Отже, відповідно до положень пункту 1 частини другої статті 287 ГПК України підставами оскарження судових рішень, зазначених у пунктах 1, 4 частини першої цієї статті, у разі, якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку, можуть бути неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19 серпня 2022 року у справі № 908/2287/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105837295>.

Які підстави є належними для прийняття рішення про відступ від правової позиції, раніше сформованої Верховним Судом?

Для відступу від правової позиції, раніше сформованої Верховним Судом, необхідно встановити, що існує об'єктивна необхідність такого відступу саме у конкретній справі.

Причинами для відступу можуть бути вади попереднього рішення чи групи рішень (їх неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість); зміни суспільного контексту.

З метою забезпечення єдності та сталості судової практики для відступу від висловлених раніше правових позицій Верховного Суду суд повинен мати ґрунтовні підстави: попередні рішення мають бути помилковими, неефективними або застосований у цих рішеннях підхід повинен очевидно застаріти внаслідок розвитку в певній сфері суспільних відносин або їх правового регулювання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 лютого 2022 року у справі № 910/33/21 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103371265>.

Чи можливе відкриття касаційного провадження та здійснення касаційного перегляду у справі в разі, якщо є ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї ж особи на це саме судове рішення?

У разі коли подана учасником справи касаційна скарга була розглянута судом і за наслідками касаційного перегляду прийнята відповідна постанова або у відкритті касаційного провадження за такою касаційною скаргою було відмовлено, повторне подання касаційної скарги цією ж особою на це саме судове рішення є неможливим.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 18 листопада 2022 року у справі № 903/682/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107490744>.

Чи може бути поновлений строк на подання відзиву на касаційну скаргу?

Оскільки строк на подання відзиву на касаційну скаргу встановлюється не законом, а судом і може бути продовженим, а не поновленим, то клопотання сторони у справі про поновлення строку на подання відзиву касаційної скарги не може бути задоволено.

Тобто відзив на касаційну скаргу, в якому сторона у справі просить поновити строк на його подання, суд залишає без розгляду.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 01 серпня 2022 року у справі № 910/16784/20 та від 21 вересня 2022 року у справі № 922/2012/21 можна ознайомитися за посиланнями <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105693209>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106774318>.

Стаття 313. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині

Стаття 231. Закриття провадження у справі

Хто має право порушити питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України?

Питання про передачу справи за встановленою юрисдикцією після закриття в ній провадження може бути порушено перед судом саме позивачем шляхом подання відповідної заяви. Ухвала про передачу справи за встановленою юрисдикцією постановляється судом касаційної інстанції за наявності відповідної заяви позивача у справі.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 23 лютого 2022 року у справі № 915/1565/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103525065>.

Стаття 320. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Чи можуть бути переглянуті судові рішення за виключними обставинами з підстави встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане?

Рішення КСУ має пряму (перспективну) дію в часі і застосовується щодо тих правовідносин, які тривають або виникли після його ухвалення. Якщо правовідносини тривалі і виникли до ухвалення рішення КСУ, однак продовжують існувати після його ухвалення, то на них поширюється дія такого рішення КСУ. Тобто рішення КСУ поширюється на правовідносини, які виникли після його ухвалення, а також на правовідносини, які виникли до його ухвалення, але продовжують існувати (тривають) після цього. Дія рішення КСУ не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися (припинилися) до його ухвалення.

Застереження щодо можливості перегляду судового рішення у зв'язку з виключними обставинами у разі, якщо воно ще не виконане, ґрунтується на принципі юридичної визначеності, який вимагає поваги до принципу *res judicata*, тобто поваги до остаточного рішення суду. Суть цього принципу полягає у тому, що рішення суду, яке набрало законної сили, є обов'язковим, не може ставитися під сумнів та підлягає виконанню, тобто вирішення судом спірного питання визнається за істину.

Саме з виконанням судового рішення реально поновлюються права особи, яка зверталася з відповідним позовом до суду і за наслідками виконання цього судового рішення отримує визначеність у правовому статусі, на який може покладатися, реалізуючи свої права та обов'язки.

Для застосування положень пункту 1 частини третьої статті 320 ГПК України необхідна сукупність таких умов: 1) встановлена КСУ неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи; 2) винятковість випадку, яка полягає в тому, що рішення суду ще не виконане, тобто коли наслідки, передбачені ним, остаточно не настали.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27 вересня 2022 року у справі № 924/57/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106506730>.

Стаття 321. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Чи є присічним процесуальний строк, встановлений частиною другою статті 321 ГПК України, у межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами з підстав, визначених пунктом 1 частини другої статті 320 ГПК України?

Чи можна поновити такий процесуальний строк?

Чи існує можливість його переривання?

Системний аналіз змісту статей 118, 119, 321 ГПК України свідчить, що встановлений пунктом 1 частини другої статті 321 цього Кодексу строк у три роки за своєю правовою природою є преклюзивним (припиняючим), тобто таким, сплив якого спричиняє припинення самого права, за реалізацією якого звертається особа, та він не може бути відновлений, незалежно від причин його пропуску.

Отже, можливість поновлення трирічного процесуального строку, встановленого частиною другою статті 321 ГПК України, в межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, з підстав, визначених пунктом 1 частини другої статті 320 згаданого Кодексу, процесуальним законом виключається.

Положення статей 116–119 ГПК України, якими вичерпно регулюються правовідносини щодо початку, закінчення, зупинення, поновлення та щодо наслідків пропуску процесуальних строків, у тому числі присічного (преклюзивного), визначеного пунктом 1 частини другої статті 321 цього Кодексу, не передбачають, а отже, не допускають можливості переривання процесуальних строків.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08 серпня 2022 року у справі № 925/2073/13 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667429>.

Яким критеріям повинна відповідати заява (клопотання) особи, яка подала касаційну скаргу, про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії до закінчення перегляду в касаційному порядку?

Абзацом другим частини четвертої статті 294 ГПК України передбачено, що за наявності клопотання особи, яка подала касаційну скаргу, суд у разі необхідності вирішує питання про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії, якщо зупинити його виконання неможливо.

Частиною першою статті 332 ГПК України визначено, що суд касаційної інстанції за заявою учасника справи або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення суду або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку.

Водночас застосування відповідних повноважень має бути обґрунтованим, а підстави – вагомими, оскільки у такому випадку інша сторона у справі (учасники справи), на користь якої постановлено рішення, буде обмежена у праві на задоволення своїх вимог.

Заява (клопотання) про зупинення виконання (дії) судових рішень повинна містити не лише посилання на правові норми, що надають суду можливість здійснити таку процесуальну дію, насамперед вона має бути обґрунтованою посиланням на конкретні обставини (перешкоди у здійсненні повороту виконання, запобігання порушенню прав осіб, які брали/не брали участі у розгляді справи, але суд вирішив питання про їх права та обов'язки) і наявністю доказів на підтвердження таких обставин.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 22 лютого 2022 року у справі № 916/2825/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103524998>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо окремих питань застосування положень Господарського процесуального кодексу України. Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2022 року – січень 2023 року / Упоряд.: судова палата для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності, відділ аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду / Відпов. за вип.: секретар судової палати Т. Б. Дроботова. Київ, 2023. – 35 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua